

จริยศาสตร์
ETHICS
William K. Frankena
University of Michigan
กัมพล สิริมนินท์

ภาควิชาสังคม

ด อ ก ก ว า ม

คำนำ

แม้ว่าประเทศไทย จะได้ดำเนินการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว แต่ระดับการศึกษาของประเทศก็ยังอยู่ใน
ขั้นที่ไม่น่าพึงพอใจ ทั้งนี้ เพราะวิชาที่สำคัญและจำเป็นต่อชีวิตจิตใจ ได้ถูกเพิกเฉยมาเป็นเวลานาน นั่นคือการศึกษาวิชา สังคม
ศาสตร์ ศาสนา และปรัชญา ซึ่งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในต่างประเทศเขาดูว่าสำคัญมาก บางมหาวิทยาลัยถึงกับกำหนดให้บัณฑิต
นักศึกษานับว่าจะศึกษาในคณะใดก็ตาม ต้องศึกษาวิชาทางนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดคุณภาพแห่งชีวิต ไม่เอนเอียงไปทางวัตถุนิยมหรือ
ทางจิตนิยม มากเกินไป แม้ว่าแผนการศึกษาของชาติไทยเรากล่าวว่า จริยศึกษาเป็นแขนงสำคัญ เป็นอันดับหนึ่งของแผนการศึกษา
ของชาติ แต่ในด้านปฏิบัติแล้วเกือบไม่มีความหมายอะไรเลย เพราะเราซึ่งขาดครู อาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถในสาขาอัน
มาก เขวชาญของชาติแม้จะมีความรู้มากมายหลายสาขา แต่หากจิตใจของเขามิได้รับการอบรมนึ้สั้ในทางดีแล้ว ความรู้
ที่เขามีอยู่อาจเป็นภัยอันใหญ่หลวงต่อประเทศชาติก็ได้

โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งจะสร้างคนให้เป็นปัญญาชน และสมองของชาติขึ้นมา นั้น เกือบไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับ
สังคมศาสตร์ ในด้านศาสนา ปรัชญา และมนุษยสัมพันธ์อยู่เลย แม้ว่าจะมีอยู่บ้างก็เพียงส่วนน้อย เพราะถือว่า เป็นวิชาที่ไม่
มีความสำคัญ มหาวิทยาลัยบางแห่งเริ่มสนใจในวิชาศาสนา ปรัชญา และมนุษยสัมพันธ์บ้าง ก็เพียงในช่วงระยะเวลาเพียง ๒-๓ ปีมา
เท่านั้นเอง ทั้งที่วิชาประเภทนี้ เป็นวิชาที่ทำให้คนมีคุณธรรมมีเหตุผล มีความละเอียดอ่อน ทำให้เป็นคนมองปัญหาในแง่กว้าง
และลึกซึ้งขึ้น

ที่เห็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากรัฐหรือผู้บริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มองไม่เห็นความสำคัญของวิชาเหล่านี้ (ในสังคมมหา
วิทยาลัย จึงมักเกิดเรื่องที่ไม่น่าเกิดขึ้น) ซึ่งอาจเนื่องมาจากว่าตนเองไม่เคยศึกษามาก่อนประการหนึ่ง หรืออีกประการหนึ่งอาจเป็น
เพราะไม่มีครูบาอาจารย์ และตำราประเภทนี้พอที่จะหาได้ ทั้งนี้ เพราะเราไม่ได้เตรียมคนของเรามาก่อน เราไม่ได้สร้างคน
ของเราไว้ จึงกระทำอะไรยากลำบากนักหนา

คำนำข้างบนนี้เป็นของอาจารย์จางงัก ทองประเสริฐ แห่งราชบัณฑิตยสถาน ที่เขียนมาอย่างน่าคิดและน่าพิจารณา ข้อเท็จ
จริงแล้ว มหาวิทยาลัยบางแห่งในเมืองไทย อย่างที่อาจารย์ในคำนำนี้ ไม่มีเลย จะหาหนังสือทางค่านดังกล่าวได้น้อยเต็มที
(บางแห่งไม่มีสักเล่ม) แล้วจะมาบอกว่านิสิตระยะนี้ขาดความคิดที่ตีงม ไม่ได้กระทำตนเพื่อสังคม ในขณะที่มหาวิทยาลัยได้
ขึ้นชื่อว่าเป็นแหล่งเพาะปัญญาชน เพื่อสร้างความเป็นบัณฑิตออกมาได้มองข้ามปัญหาหลักใหญ่นี้ไป

บทความทั้งสองที่นำมาอ้างนี้ เป็นของบัณฑิตแห่งราชบัณฑิตยสถาน และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือ สารชมรมการพูดการเขียน ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนธันวาคม ๒๕๑๔
นับได้ว่า เป็นที่ตื้นะที่ตีงม ควรแก่การยกย่องสรรเสริญอย่างยิ่ง ฉะนั้นเพื่อส่งเสริมข้อคิดเห็นทั้งสองนี้
ดิฉันในฐานะทำการแทนรักษาการหัวหน้าภาควิชาสังคม คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
จึงขอเสนอ จริยศาสตร์ อันเป็นวิชาสำคัญสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางศึกษาของ
นักศึกษาหรือท่านผู้อ่านทั่วไปจะพึงตรวจสอบด้วยวิจารณญาณของตนเอง

สวัสดิ์ บุญยเวช

๑

สมมติว่า ตลอดชีวิตของคุณเรื่อยมา คุณก็ได้พยายามเป็นคนดี ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของคุณตามสมควร และพยายามทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ เกื้อกูลต่อพวกพ้องของคุณ สมมติอีกว่า พวกพ้องของคุณจำนวนมากไม่ชอบคุณ และสิ่งที่คุณได้กระทำอยู่ แล้วเข้าใจผิดว่าคุณเป็นอันตรายต่อสังคม ทั้งที่พวกเขาที่ไม่สามารถแสดงให้เห็นได้อย่างเด่นชัดว่า การกระทำนั้นเป็นความชั่วจริง

หนึ่ง สมมติว่าคุณถูกคณะลูกขุนของคุณ พิพากษาลงโทษประหารชีวิต ตลอดรายการคุณพิจารณาอย่างถูกต้องว่า ไม่มีควมยุติธรรมเสียเลย แล้วในที่สุดขอสมมติว่า ขณะอยู่ในเรือนจำกำลังคอยการประหารชีวิต เพื่อนฝูงของคุณ ได้ตระเตรียมโอกาสเพื่อคุณจะให้หนีออกมา แล้วกลับไปอยู่ต่างแดนกับครอบครัวของคุณ เพื่อนฝูงเหล่านั้นเสนอว่า พวกเขาสามารถชดเชยสินไหมที่จำเป็นทั้งไม่ต้องรับโทษแทนเพราะการหนีของคุณ ถ้าว่าคุณหลบหนีไป คุณก็จะได้ชื่นชมชีวิตที่ยืนยาวว่าภรรยาและลูกๆ ของคุณ ก็จะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ว่าเพื่อนฝูงของคุณก็ยังอาจได้พบหน้าคุณต่อไปอีก แล้วว่าส่วนมากประชาชนก็ได้สังเกตเห็นว่าคุณควรจะหนี (ขอลาหนีโดยอิสระ) คุณจะฉวยโอกาสนั้นไหม

ตัวอย่างความคิดทางจริยศาสตร์ (โสเครตีส)

ข้อความนี้เป็นสถานการณ์ซึ่งโสเครตีส นักพรตชั้นนำของปรัชญาจริยธรรมได้ประสบ (อันปรากฏอยู่) ในบทเริ่มต้นการสนทนาของเพลโต หรือครีโต บทสนทนาได้เฉลยปัญหาของเขาและมอบเหตุผลทั้งหมด ในการสรุปคำตอบของเขาให้แก่เรา เพราะฉะนั้นข้อความนี้จะช่วยสร้างการตั้งคั้งที่จำเป็นสำหรับการสืบหาของเราด้วยกันก่อนอื่นโสเครตีส ได้ให้หัวข้อบางอย่างในเรื่องการรลองที่ควรปฏิบัติตาม กล่าวคือ

(๑) เราต้องไม่ปล่อยให้การตัดสินใจของเราแปรไปตามอารมณ์ของตน แต่ต้องตรวจสอบดูคำถามนั้นก่อน แล้วจึงดำเนินตามเหตุผลที่เลิศที่สุด เราต้องพยายามรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ของเราอย่างตรงไปตรงมา แล้วพยายามรักษาจิตใจของเราให้ปลอดโปร่งอยู่เสมอ คำถามต่างๆ ทำนองนี้เราสามารถและควรใช้เหตุผลมาชี้ขาดกัน

(๒) เราไม่สามารถใช้สิ่งที่ประชาชนส่วนมากคิดกันมาเฉลยปัญหาเช่นนั้นได้ เพราะพวกเขาอาจจะผิดพลาดไป เราต้องพยายามค้นหาคำตอบที่ตนเองสามารถตัดสินใจได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เราต้องค้นคิดด้วยตนเอง

(๓) เราไม่ควรทำผิดศีลธรรมแม้แต่น้อย เฉพาะคำตอบที่เราจำต้องตอบก็คือว่า สิ่งที่ได้กำหนดไว้แล้วนั้นถูกหรือผิดเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งซึ่งจะเกิดขึ้นแก่เรา หรือสิ่งที่ประชาชนจะพึงคิดถึงเรา หรือว่าเรารู้สึกอย่างไรบ้างในเรื่องที่ได้เกิดขึ้นแล้วนั้น

(ยังมีต่อ)